

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Савченко Лариси Олексіївни про дисертаційну роботу

Белікової Марії Валентинівни

«ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження М. Белікової не викликає сумнівів, оскільки в ньому знайшли відображення тенденції розвитку сучасної освіти, а саме процеси інформатизації та впровадження компетентнісної парадигми. На сьогодні професійна підготовка майбутніх учителів трудового навчання і технологій є досить консервативною сферою, проте вимогою нового часу є не лише навчання учнів запам'ятовувати і відтворювати техніко-технологічні знання та прийоми роботи інструментом, а й формування вмій застосовувати цифрові технології, розробляти авторські навчальні курси, розвивати критичне мислення здобувачів вищої освіти під час вирішення творчих проблем і формування відповідного досвіду.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація містить результати наукових досліджень автора, які були отримані в процесі науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики початкової освіти «Професіоналізм педагога: теоретичні і методичні аспекти» (ДР № 0115U003313). Тему дисертації затверджено Вченою радою ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (протокол № 3 від 11. 10. 2018 р.).

Значення дисертаційної роботи для науки і практики.

Дисертація М. Белікової відзначається науковою новизною і практичною значущістю одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дослідженні *уперше* розроблено й експериментально перевірено технологію використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій; визначено та перевірено педагогічні умови використання ЕОР у професійній

підготовці фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання і технології); сформульовано загальні і специфічні принципи проєктування електронних освітніх ресурсів для підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій, дотримання яких прямо впливає на ефективність формування їхньої інформаційно-комунікаційної компетентності; *уточнено* поняття інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій у структурі професійної компетентності; критерії й показники діагностування сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій у структурі професійної компетентності; *удосконалено* зміст і методи змішаного навчання під час формування ІК-компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій; *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо застосування сучасних ЕОР для вищої освіти у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в їх достатній готовності до впровадження в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій для розвитку в них ІК-компетентності, зокрема розроблено електронний підручник „Художня обробка деревини” для студентів бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання і технології), що забезпечує реалізацію принципів змішаного навчання, навчально-методичний посібник „Мультимедійні навчальні засоби в підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій”, навчальний модуль „Електронні освітні ресурси в сучасній технологічній освіті”.

Висновки та основні положення дисертації можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій, науково-педагогічній підготовці здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти, самоосвітній діяльності студентів ЗВО.

Основні результати дисертаційного дослідження М. Бєлікової впроваджено в чотирьох закладах вищої освіти: Державному вищому

навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет», Бердянському державному педагогічному університеті, Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського.

Основні наукові положення дисертації. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та перевірці на практиці технології використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій. Структура і логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду науково-теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до апробації спроектованої технології.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій**» дисертанткою проаналізовано законодавчі та нормативно-правові документи, довідкову, словникову літературу, наукову термінологію та визначено базові поняття дослідження: «електронні освітні ресурси (ЕОР)», які розтлумачено як навчальні, наукові, інформаційно-довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі для забезпечення ефективної організації освітнього процесу, зокрема його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами; «електронний підручник», який схарактеризовано як цілісну дидактичну, методичну й інтерактивну програмну систему, яка забезпечує можливість подання навчального матеріалу на основі усього арсеналу засобів мультимедіа.

Вважаємо, що авторка, керуючись нормативними документами, результатами емпіричних пошуків, проектом галузевого стандарту вищої освіти України, досить доречно та ґрунтовно визначила сутнісні характеристики особливостей підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій.

Особливо відзначимо в якості особистого здобутку М.Белікової, уточнення змісту поняття ІК-компетентності в структурі професійної компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій як

інтегративної, динамічної характеристики майбутніх фахівців, що визначає їхню здатність працювати з інформацією навчально-прикладного призначення, знання типології електронної і мультимедійної дидактичної продукції, Інтернет-ресурсів з трудового навчання, володіння критеріями оцінки їх якості та методикою використання електронних засобів на уроках трудового навчання та в позакласній роботі; уміння самостійно продукувати електронну і мультимедійну продукцію в аспектах технічної і художньої праці за допомогою ПК.

Цінність має проведений аналіз електронних освітніх ресурсів (мультимедійних навчальних засобів) з трудового навчання і технологій і відзначено їх зростаючу кількість під час карантину, спричиненого пандемією COVID-2019.

У структурі досліджуваної ІК-компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій виділено три компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, технологічно-діяльнісний), які відображають характер установок студентів на використання ІКТ.

Відзначимо також практичний внесок дисертантки у вдосконалення змісту практичної підготовки майбутніх фахівців на основі розроблення електронного підручника з курсу «Художня обробка деревини» для студентів освітнього рівня «Бакалавр». Проєктування е-підручника здійснювалося у чотири етапи: визначення місця дисципліни «Художня обробка деревини» в навчальному плані професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій; структурування е-підручника з урахуванням дидактичних вимог та специфіки дисципліни; власне розроблення ЕОР; апробація та коригування змісту та структури навчального засобу для забезпечення ефективного використання на всіх етапах викладання курсу.

У другому розділі **«Експериментальна перевірка технології використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій»** експериментально перевірено і доведено ефективність технології використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового

навчання і технологій, яку було реалізовано у чотири етапи: цільовий, змістовий, технологічно-процесуальний та результативний. Під час педагогічного експерименту було впроваджено комплекс заходів для формування ІК-компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій в контексті визначених педагогічних умов застосування ЕОР у професійній підготовці фахівців, серед яких: оптимальність структури електронного підручника для ефективного формування ІК-компетентності майбутніх учителів трудового навчання і технологій у структурі професійної компетентності; комплексне використання електронних і традиційних форм навчання; розвиток творчих здібностей студентів.

Педагогічний експеримент достатньо репрезентативний, його результати статистично опрацьовані, мають важливе значення для педагогічної науки і практики. Достовірність відмінностей між рівнями знань учасників контрольних та експериментальних груп після формувального етапу експерименту перевірено за допомогою χ^2 –критерія Пірсона.

Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті. Основні теоретичні положення й результати дослідження відображено в 10 публікаціях (7 – одноосібних). Серед них 1 навчально-методичний посібник, 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному науковому міжнародному виданні, 3 – в інших виданнях.

Подані у роботі 23 таблиці, 71 рисунок, а також 11 додатків суттєво підвищують сприймання інформації та збільшують цінність проведеного дослідження.

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та підсумковим висновкам. Зміст автореферату відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження.

Висновки і рекомендації логічні і достатньо обґрунтовані. Виклад матеріалу в роботі послідовний, має науковий характер та прикладне

значення. Дисертація М. Белікової, засвідчує зрілий науковий світогляд дослідниці, досконале володіння методами системного аналізу, обізнаність з літературними джерелами у відповідній сфері.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Оцінюючи загалом позитивно результати наукового дослідження, варто наголосити, на наш погляд, на таких зауваженнях та побажаннях:

1. У першому розділі «Теоретичні аспекти використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій» на нашу думку, треба розглянути сутність поняття «методика» та її відмінності від «технології» використання електронних освітніх ресурсів.
2. Параграф 1.4. «Технологія використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій», дещо переобтяжливий: етапи технології, педагогічні умови, етапи запропонованої моделі використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій, на наш погляд запропоновані педагогічні умови потребують більш детального опрацювання.
3. У другому розділі «Експериментальна перевірка технології використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій» визначено критерії: аксіологічний (характер установок на використання ІКТ в педагогічній діяльності); гносеологічний (володіння знаннями змісту компетентності); праксеологічний (досвід прояву ІК-компетентності в професійних чи квазіпрофесійних умовах) проте, недостатньо переконливо представлено їх обґрунтування.
4. Рецензовану роботу значно збагатили би додатки: перелік тем проектів, виконанні студентські проекти, завдання для самостійної роботи, завдання для студентів в період проходження педагогічної практики, використання електронних освітніх ресурсів у гуртковій роботі.

Проте, висловлені побажання, у цілому, носять дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження М. Белікової, безсумнівно, містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення. Результати дослідження є важливими для вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій.

Загальний висновок. Дисертаційна робота «Використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання і технологій» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а її авторка – Белікова Марія Валентинівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та методики
технологічної освіти
Криворізького державного
педагогічного університету

